NORAKSTS

Lieta Nr.C23028313
SPC – 44/2013

SPRIEDUMS
Rīgā 2013.gada 10.oktobrī

Latvijas Republikas Augstākas tiesas Senāta Civillietu departaments šādā sastāvā:
senatore referente A.Vītola
senators A.Laviņš
senators V.Maksimovs

izskatīja rakstveida procesā Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurora protestu par Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedumu /pers. E/ pieteikumā par personas rīcībspējas ierobežošanu un aizgādnības nodibināšanu.

Aprakstošā daļa

[1] /pers. E/ 2013.gada 8.janvārī iesniedzis tiesā pieteikumu par /pers. F/ rīcībspējas ierobežošanu un aizgādnības nodibināšanu.

Pieteikumā norādīts, ka /pers. F/, pieteicēja tēvs, ir pirmās grupas invalīds, kurš nespēj sevi aprūpēt un ir pilnībā kopjams. Atbilstoši ģimenes ārstes /pers. G/ izrakstam no pacienta /pers. F/ ambulatorās pacienta medicīniskās kartes, pieteicēja tēvs slimo ar Alcheimera slimību, KSS, slodzes stenokardiju II pakāpi, HSM II arteriālu hipertensiju, kā arī norādīts stāvoklis pēc PTCA LM ar stentu (21.12.2007.).

Tā kā /pers. F/ pienākas mantojums, bet sava veselības stāvokļa dēļ /pers. F/ ar mantojumu saistītos jautājumus risināt nespēj, pieteikuma apmierināšanas gadījumā tos būtu iespējams risināt /pers. E/ kā tēva aizgādnim.

Pieteikums pamatots ar Civillikuma 357., 358.[1], 359., 360., 364.[2] panta pirmās daļas 1.punktu un Civilprocesa likuma 24., 264., 264.[1] pantu, 270.[1] - 270.[6] pantu, 270.[7] un 270.[12] pantu.

[2] Ar Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedumu /pers. E/ pieteikums apmierināts. Tiesa nospriedusi ierobežot /pers. F/ rīcībspēju pilnā apmērā un iecelt par /pers. F/ aizgādni /pers. E/, paredzot aizgādnim tiesības pārstāvēt minēto personu visās valsts un pašvaldības iestādēs un tiesās, kā arī viņa vārdā rīkoties ar naudas līdzekļiem un īpašumiem, lemt jautājumus, kas saistīti ar /pers. F/ ārstēšanos.

Tiesa, ņemot vērā /pers. F/ patreizējo slimības stadiju, un to, ka viņš nav spējīgs saprast un vadīt savas darbības pat elementāru lietu veikšanā, secinājusi, ka /pers. F/ rīcībspēja ierobežojama pilnā apmērā, jo ar lietā esošajiem pierādījumiem - ģimenes ārstes SIA „Anitas Klūgas doktorāts" pacienta /pers. F/ ambulatoro karti (*sk. lietas 10.lpp.)* un SIA „Madonas slimnīca" psihoneiroloģiskā kabineta dr.Dreimanes secinājumiem par /pers. F/ patreizējo veselības stāvokli (*sk. lietas 19.-30., 34.lpp.)* pierādīts, ka /pers. F/ ir smagi slims.

Spriedums pamatots ar Civillikuma 357. un 358.[1], 359., 360.pantu un Civilprocesa likuma 24., 264.[1] pantu, 268., 269.pantu, un tas kā nepārsūdzēts stājies likumīgā spēkā.

[3] Protestu par Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedumu iesniedzis Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta virsprokurors, lūgdams spriedumu atcelt materiālo tiesību normu nepareizas piemērošanas un procesuālo tiesību normu būtisku pārkāpumu dēļ un pieteikumu nodot jaunai izskatīšanai. Protestā minēti šādi argumenti.

[3.1] Tiesa, ierobežojot /pers. F/ rīcībspēju pilnā apmērā, pārkāpusi Civillikuma 358.[1] panta pirmo daļu, kas noteic, ka rīcībspēja personai ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem var tikt ierobežota tādā apjomā, kādā tā nespēj saprast savas darbības nozīmi vai nespēj savu darbību vadīt.

Ar Satversmes tiesas 2010.gada 27.decembra spriedumu lietā Nr.2010-38-01 „Par Civillikuma 358.panta un 364.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam" atzīts, ka no Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā izriet valsts pienākums paredzēt tādus rīcībspējas ierobežošanas mehānismus, kas ietver individuālu situācijas izvērtējumu un katrai konkrētai situācijai piemērotākā ierobežojuma izvēli. Regulējums, kas neparedz nekādas robežsituācijas un nosaka vienīgi pilnīgu rīcībspējas atņemšanu, cilvēktiesību prasībām neatbilst.

Pamatojoties uz minēto, Civilprocesa likuma 268.pants 2012.gada 29.novembrī izteikts jaunā redakcijā, kas ir spēkā no 2013.gada 1.janvāra, paredzot, ka šādu kategoriju lietās tiesai ir jāvērtē personas konkrēti rīcībspējas ierobežojumi un jānorāda tie spriedumā, ko tiesa šajā gadījumā nav darījusi, tādējādi pārkāpjot minētās normas prasības.

[3.2.] Pretēji Civillikuma 357.pantam tiesa sprieduma rezolutīvajā daļā nav noteikusi aizgādnību, bet gan iecēlusi aizgādni, kas saskaņā ar Civillikuma 355.pantu ir bāriņtiesas nevis tiesas pienākums. Tādējādi tiesa pārkāpusi savas pilnvaras, pieņemot lēmumu jautājumā, kurā likums pilnvarojis lemt citu institūciju.

Motīvu daļa

[4] Iepazinies ar lietas materiāliem un apsvēris protestā norādītos argumentus, Senāts atzīst, ka Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedums ir atceļams tālāk minēto apsvērumu dēļ.

[5] Ar Satversmes tiesas 2010.gada 27.decembra spriedumu lietā Nr.2010-38-01 Civillikuma 358.pants un 364.pants atzīti par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam un par spēkā neesošiem no 2012.gada 1.janvāra.

Pamatojoties uz minēto Satversmes tiesas spriedumu un lai īstenotu ANO 2006.gada 13.decembra Konvencijas „Par personu ar invaliditāti

tiesībām" 12.pantā noteiktās valsts saistības, veikti grozījumi Civillikumā, Civilprocesa likumā un Bāriņtiesu likumā, kas stājās spēkā 2013.gada 1.janvārī.

Ar likuma grozījumiem pilnīgas rīcībnespējas institūts aizstāts ar ierobežotās rīcībspējas institūtu, paredzot individuālu situācijas izvērtējumu un katrai konkrētai situācijai piemērotākā risinājuma izvēli, neierobežojot personu vairāk, nekā tas ir nepieciešams pašas personas tiesību aizsardzībai.

No pieteikuma satura izriet, ka /pers. F/ rīcībspējas ierobežošana saistīta ar viņa kopšanas nepieciešamību un nepieciešamību risināt kādus mantojuma jautājumus. Cita starpā, pierādījumi, kas varētu apliecināt, ka /pers. F/ ir risināmi kādi mantojuma jautājumi, lietas materiālos nav atrodami.

Civillikuma 357.pants noteic, ja personai ir garīga rakstura vai citi veselības traucējumi, tās rīcībspēju var ierobežot, ja tas nepieciešams šīs personas interesēs un ir vienīgais veids, kā tās aizsargāt. Šādā gadījumā personai nodibināma aizgādnība.

Savukārt saskaņā ar Civillikuma 358.[1] pantu rīcībspēja personai ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem var tikt ierobežota tādā apjomā, kādā tā nespēj saprast savas darbības nozīmi vai nespēj savu darbību vadīt. Tiesa, izvērtējot personas spējas, vispirms nosaka, vai un kādā apjomā aizgādnis ar aizgādnībā esošo rīkojas kopā, un tikai pēc tam - vai un kādā apjomā aizgādnis rīkosies patstāvīgi.

Tas nozīmē, ka tiesai, vadoties no konkrētajiem apstākļiem un iesniegto pierādījumu satura, jākonstatē, kādas tieši personas tiesības aizskartas, vai ierobežojums ir vienīgais veids, kā aizsargāt personas intereses, jāizvērtē konkrētās personas spēju apjoms, turklāt ierobežojums jānosaka tādā veidā un apjomā, kādā tas būtu vislabvēlīgākais un visvairāk vajadzīgs pašai personai. Tāpat tiesai, nosakot rīcībspējas ierobežojumu, jāvērtē, vai un kādā apjomā aizgādnim jāpieņem lēmumi kopā ar aizgādnībā esošo.

Ar Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedumu, nevērtējot konkrētus rīcībspējas ierobežojumus, /pers. F/ rīcībspēja ierobežota pilnā apmērā, kā pamatojumu minot vienīgi /pers. F/ „patreizējo slimības stadiju" un to, ka viņam ir „smaga slimība".

Turklāt rīcībspējas ierobežošana pilnā apmērā ir pretrunā ar Civillikuma 356.[1] pantu, kas skaidri un nepārprotami paredz, ka personiskajās nemantiskajās tiesībās persona nav ierobežojama.

[6] Atbilstoši Civilprocesa likuma 266.panta trešajai daļai tiesas pienākums ir aicināt uz tiesas sēdi personu, par kuras rīcībspējas ierobežošanu izskata lietu. Pieteikuma noraksts nosūtams personai, kurai ierosināts ierobežot rīcībspēju un nodibināt aizgādnību (..), nosakot tai laiku, ne ilgāku par 30 dienām, paskaidrojumu iesniegšanai.

Savukārt Civilprocesa likuma 268.panta piektā daļa noteic, ka pēc sprieduma stāšanās likumīgā spēkā tiesa tā norakstu nosūta (..) personai, kuras rīcībspēja ierobežota.

Konkrētajā gadījumā nevienu no minētajām likuma prasībām tiesa nav izpildījusi, un tādējādi persona, kuras rīcībspēja ierobežota, par tiesvedības procesu vispār nav tikusi informēta.

[7] Civillikuma 357.panta trešais teikums noteic, ka, ierobežojot rīcībspēju, personai nodibināma aizgādnība.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 268.panta pirmo daļu, ja tiesa uz pierādījumu pamata konstatē, ka personas rīcībspēja ir ierobežojama, tā taisa spriedumu, kurā norāda rīcībspējas ierobežojuma apjomu un ar kuru nodibina aizgādnību.

Madonas rajona tiesa taisot spriedumu par /pers. F/ rīcībspējas ierobežošanu, nodibinājusi nevis aizgādnību, kā to paredz likums, bet, pārsniedzot savas kompetences robežas, iecēlusi aizgādni, kas saskaņā ar Civillikuma 355.panta pirmās daļas pirmo teikumu ir tikai bāriņtiesas kompetencē.

[8] Ievērojot minēto, Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedumu nevar atzīt par likumīgu un pamatotu, tāpēc tas atceļams, lietu nododot jaunai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Senāts

n o s p r i e d a

Madonas rajona tiesas 2013.gada 13.februāra spriedumu atcelt un lietu nodot jaunai izskatīšanai tai pašai tiesai citā sastāvā.
Spriedums nav pārsūdzams.

Senatore	(paraksts)	A.Vītola
Senators	(paraksts)	A.Laviņš
Senators	(paraksts)	V.Maksimovs

NORAKSTS PAREIZS
Senatore A.Vītola
Rīgā 2013.gada 10.oktobrī